

Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca
Facultatea de Studii Europene
Şcoala Doctorală „Paradigma europeană”

TEZĂ DE DOCTORAT

- REZUMAT -

**POTENŢIALUL DE DEZVOLTARE ŞI MODERNIZARE
A ROMÂNIEI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX
DIN PERSPECTIVA DEMOGRAFICO-ECONOMICĂ**

CONDUCĂTOR ŞTIINŢIFIC:
Prof. univ.dr. NICOLAE PĂUN

DOCTORAND:
ALEXANDRA POP

CLUJ – NAPOCA
= 2012 =

INTRODUCERE	3
CAPITOLUL I.....	5
ABORDAREA CONCEPTUALĂ ȘI POLITICILE DE DEZVOLTARE ȘI MODERNIZARE A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 1918-1939	12
1.1. CADRUL CONCEPTUAL AL DEZVOLTĂRII, MODERNIZĂRII ȘI EUROPENIZĂRII ROMÂNIEI	12
1.2. MODERNIZARE ȘI DEZVOLTARE ÎN DOCTRINELE PARTIDELOR POLITICE AFLATE LA GUVERNARE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ.....	23
1.3. MODERNIZARE ȘI DEZVOLTARE ÎN PROGRAME ȘI ACȚIUNI GUVERNAMENTALE.....	42
1.3.1. <i>Generalități</i>	42
1.3.2. <i>Politica comercială</i>	58
1.3.3. <i>Politica transporturilor</i>	66
1.3.4. <i>Politica monetară</i>	71
1.3.5. <i>Politica fiscală</i>	78
1.3.6. <i>Tariful vamal</i>	87
<i>Capitolul II</i>	91
EVOLUȚIA, STRUCTURA ȘI COMPOZIȚIA DEMOGRAFICĂ A ROMÂNIEI CONFORM RECENSĂMÂNTULUI DIN 1930	91
2.1. INTRODUCERE.....	91
2.2. ORGANIZAREA LUCRĂRILOR RECENSĂMÂNTULUI GENERAL AL POPULAȚIEI.....	93
2.3. STRUCTURA ETNICĂ A POPULAȚIEI ROMÂNIEI	103
2.4. STRUCTURA POPULAȚIEI RURAL-URBAN ȘI LIMITELE MODERNIZĂRII ROMÂNIEI	113
2.5. DENSITATEA POPULAȚIEI	131
2.6. STAREA CIVILĂ A LOCUITORILOR ROMÂNIEI	140
2.7. EVOLUȚIA POPULAȚIEI	142
2.8. ÎNTREPRINDERILE INDUSTRIALE ȘI COMERCIALE	155
2.9. STRUCTURA PROFESIONALĂ A POPULAȚIEI ROMÂNIEI.....	163
2.10. ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC	174
CAPITOLUL III	187
GRADUL DE VALORIFICARE A POTENȚIALULUI DEMOGRAFICO-ECONOMIC AL ROMÂNIEI PE ALINIAMENTUL 1938-1939.....	187
3.1. INTRODUCERE.....	187
3.2. .... COMPOZIȚIA EXPLOATAȚIILOR CONFORM RECENSĂMÂNTULUI DIN 1930 ȘI A ANCHETEI SOCIOLOGICE DIN 1938	189
3.3. INDUSTRIALIZAREA ȚĂRII	195
3.4. EVOLUȚIA PONDERII VALORICE A PRODUCȚIEI AGRICULTURII ȘI INDUSTRIEI.....	211
3.5. STRUCTURA PROFESIONALĂ A POPULAȚIEI ROMÂNIEI	221

3.6. PERFORMANȚĂ ȘCOLARĂ ÎN ROMÂNIA INTERBELICĂ	231
3.7. LINIILE PROSPECTIVE ASUPRA MODERNIZĂRII. COMPARAȚII EUROPENE	251
CONCLUZII	272
BIBLIOGRAFIE:	283
LISTA TABELOR :	303
ANEXE:.....	307

Cuvinte cheie: recensământul general al populației, demografie, agricultură, populație rurală, populație urbană, densitatea populației, natalitate, învățământ, industrializare.

Tema de cercetare „*Potențialul de dezvoltare și modernizare a României în prima jumătate a secolului XX din perspectivă demografico-economică*” are ca motivație dorința de a aduce în prim plan transformările demografice, economice, sociale, istorice, administrative alături de cauzele acestora, într-un spațiu și timp în care izvoarele istorice edite, dar și inedite, oferă informații generoase perioadei circumscrise temei cercetate.

Perioada interbelică tratată în paginile acestei teze reprezintă pentru România o perioadă de mari prefaceri politice, economice, sociale și culturale aflate într-o dinamică care vor avea un efect hotărâtor pentru lumea modernă, aducând un suflu nou pentru inovație, transformare, dezvoltare.

Un rol foarte important îl joacă studiile din Arhivele Statului București, fondul ce poartă numele dr. Sabin Manuilă aducând și astăzi elemente de noutate ale perioadei interbelice.

Alte categorii de izvoare folosite provin din Arhivele Naționale ale României – Direcția municipiului București precum și Direcția Județeană Cluj. O dată cu dezvoltarea statisticii și integrarea noilor categorii de izvoare în circuitul cercetării, demografia a suferit modificări, îmbogățindu-se în funcție de progresele realizate treptat.

Din punct de vedere cantitativ, există o multitudine de documente statistice – recensăminte, circumscripții, anuare etc. aflate în Arhivele Naționale ale României, cu un rol deosebit de relevant în adunarea, ordonarea și prelucrarea unui volum foarte mare de informații. În prezent este mult mai facil de stocat o cantitate mare de informație în condițiile în care există posibilitatea folosirii unor mijloace moderne de cercetare demografică. Desigur că în trecut bazele de date se realizau foarte greu atât din cauza limitărilor tehnologice, prin folosirea cartelelor perforate, cât și datorită faptului că munca istoricului trebuia dublată de cea a unui specialist în domeniu.

Lucrarea este structurată în trei capitole, primul referindu-se la *Abordarea conceptuală și politicile de dezvoltare și modernizare a României în perioada 1918-1939*, al doilea *Evoluția, structura și compoziția demografică a României conform recensământului din 1930*, iar ultimul capitol tratează *Gradul de valorificare a potențialului demografico-economic al României pe aliniamentul 1938-1939*.

Revenind la primul capitol menționăm că interesele economice ce se impuneau odată cu modernizarea, europeanizarea și dezvoltarea societății, cereau ca România să devină un stat în care

libertatea de circulație a mărfurilor, concurența, libertatea tranzacțiilor, alături de proprietatea privată și întreaga ordine de drept burgheză să se instituie după model occidental. Independența, liberalismul economic reprezenta în esență, aderarea la condiția istorică a realizării individualității și independenței politice și economice a țării.

Trebuia să se țină cont și de faptul că munca productivă, pe lângă însușirile naturale, depindea de sistemul economic, de progresivitatea factorului demografic, de climat, de creșterea și diferențierea necesităților și, mai ales, de educația ei.

A existat un climat internațional favorabil extinderii metodelor moderne de producție, de circulație, de schimb și de consumație, iar România, pe fundamentul Marii Uniri, reclama soluționarea unor sarcini fundamentale pe plan economic, social, politic, cultural-artistic, dând curs unui model propriu care să asigure progresul țării.

Relația dintre Stat-Economie-Societate este poziționată pe axa paradigmei liberalism-intervenționism, surprinzând transformările social-economice și politice de după primul război mondial. Abordarea se poziționa pe o direcție individualistă, în care statul să poată avea un rol primordial, fără a nega însă implicarea agenților economici bazați pe proprietatea individuală, dar care trebuiau direcționați, orientați, contralați, iar societatea trebuind analizată ca organism unitar.

Strategia dezvoltării a avut ca și principal efect schimbarea caracterului economiei, poziționând România de la o țară eminentemente agrară la una agrar-industrială. S-au pus în valoare și resursele energetice și de materii prime, s-a dezvoltat sectorului bancar-financiar, a crescut numărul salariaților, precum și gradul de calificare și profesionalism a forței de muncă.

Creșterea rolului industriei și a activităților neagricole, poziția asemănătoare cu a agriculturii și silviculturii în cadrul realizării produsului social al țării, exprima înscrierea ireversibilă a României pe calea industrializării, în pofida limitelor impuse de stadiul dezvoltării. Se demonstau posibilitățile de care dispunea țara noastră privind valorificarea resurselor de materii prime și energetice, contribuția industriei la transformarea lor în bunuri de consum și mijloace de producție, la diversificarea acestora.

Obiectivele modernizării și integrării României în modelul occidental de dezvoltare era strâns legat de intervenția activă a statului în viața economică, statul reprezentând o constantă a dezvoltării, văzut ca singura alternativă viabilă – unul dintre adepții cei mai proeminenți fiind Mihail Manoilescu.

Perioada interbelică aduce în politicile economice elemente ale intervenționismului statal, iar relativ la strategia dezvoltării industriale surprindem corelația cu principiile de bază ale reformei agrare.

Un rol important revine și învățământului, Manoilescu considerându-l „cheia de boltă a procesului de modernizare a întregii societăți românești”.

În scopul consolidării statului național unitar, a independenței sale economice și politice, în centrul națiunii este plasată dezvoltarea economică, valorificarea bogățiilor solului și subsolului, atrăgând atenția asupra faptului că nu numai puterea statului ci însuși viitorul țării depinde de capacitatea punerii în mișcare a energiei națiunii.

Statul român, în privința politicii economice a avut două orientări principale: prima, viza o economie întemeiată preponderent pe agricultură, ceea ce presupunea liberul schimb în comerțul exterior; și cea de-a doua, pentru industrializare, ce presupunea protecționism vamal.

Principalele dezbateri au fost purtate între liberali (neoliberali) și țărăniști, primii fiind promotorii politicii „prin noi înșine”, politică care punea accent pe industrializarea țării și pe prioritizarea capitalului autohton față de cel străin, iar țărăniștii, pe politica „porților deschise” capitalului străin și dezvoltarea în principal a agriculturii, și în subsidiar, a industriilor care produceau materii prime pentru agricultură.

Partidelor politice au dus politici pentru realizarea modernizării și dezvoltării ansamblului societății, pentru reformă și integrarea Statului în modelul de evoluție a Europei Occidentale.

Organizarea administrativ-teritorială a contribuit la integrarea provinciilor istorice, la crearea pieței naționale, la recrearea satului, la consolidarea regimului democratic și al monarhiei parlamentare.

Între prioritățile de după 1918 ale specialiștilor s-a situat definirea caracterului economiei naționale, pornind de la teza majoritară potrivit căreia România nu era menită să devină un Stat industrial, dar nici să rămână, așa cum evoluase economic până la primul război mondial, unul exclusiv agricol. Esența tezei pleda pentru o economie complexă, agrar-industrială.

Tipul de industrializare propus și susținut de politica economică a Statului era axat pe specificitatea realităților social-economice din țară, care permiteau valorificarea surselor de materii prime și energie, prelucrarea superioară, industrială, a produselor agricole. Această strategie și programele aplicate s-au dovedit a fi viabile, dată fiind realitatea că economia României a devenit una agrar-industrială și a demonstrat că industria constituie condiția esențială și punctul de plecare al evoluției în societate.

Al doilea capitol, *Evoluția, structura și compoziția demografică a României conform recensământului din 1930*, și care are un loc principal în lucrarea de față, îl poziționează în prim-planul atenției pe dr. Sabin Manuilă, coordonatorul instituțiilor românești de statistică, personalitate de primă mărime a culturii românești, unul dintre cei mai de seamă demografi ai țării din perioada interbelică. Recensământul din 1930 a fost primul efectuat pe teritoriul României Mari (cu o suprafață de 295.040 km, respectiv 18.059.896 de locuitori), după cele mai moderne metodologii.

Recensământul general al populației a fost efectuat la 29 decembrie 1930 prin grija Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, titulari fiind prof. I. Răducanu și E. Hațieganu, realizat pe baze și criterii științifice care să se ocupe de recensământul populației, recensământul întreprinderilor industriale și comerciale și recensământul clădirilor și locuințelor.

Pentru prima dată au fost înregistrate trei caracteristici: neamul, religia și limba maternă, iar rezultatele au fost prelucrate cu echipamente mecanografice obținute cu ajutorul Fundației Rockefeller și trecute ulterior Institutului Central de Statistică.

Datele recensămintelor din 1930 au fost puse la dispoziția autorităților, cercetătorilor, tuturor celor interesați, jucând un rol deosebit de relevant în demografie, statistică, sociologie, economie și geografie.

Un loc prioritar în activitatea lui Sabin Manuilă l-a ocupat demografia și statistica populației – ocupându-se în mod special de statistica stării civile și a mișcării populației, prelucrând buletine de stare civilă (naștere, deces, căsătorie sau divorț) și obținând informații utile în statistica populației României. Prin recensământul din 1930 și statistica mișcării naturale a populației, statistica românească era sincronizată cu statistica occidentală¹, obiectiv atins după mari eforturi.

Recensământul general al populației realizat în 1930 s-a ocupat în principal de stabilirea structurii naționale a populației României întregite, de starea civilă, grupe de vârstă, gospodăria, infirmitate; de neam, limbă maternă, religie; de știința de carte; de locul nașterii, situația în familie, mărimea gospodăriilor, colectivității, cetățenie, cunoașterea limbii române; vârsta în ani; de profesii și situații în profesii după sex și vârstă; de profesii și situații în profesii după gradul de instrucție; de profesii și situații în profesii după neam; de profesii secundare și profesiunea cetățenilor străini; de întreprinderi comerciale, industriale și de transport; de clădiri și locuințe; de date comparative cu recensămintele Generale precedente; de Dicționarul Statistic al Localităților; de Statistica Familiilor; de învățământul românesc.

Un alt aspect deosebit de important îl reprezintă *evoluția populației*, cu accent pe factorul uman. Analizând evoluția populației țării în perioada dintre cele două războaie mondiale constatăm faptul că aceasta a crescut din punct de vedere numeric cu 4.392.378 de locuitori, însemnând o pătrime în plus în 1939 față de populația din 1920. Creșterea a fost mai accentuată în mediul rural, de 4.234.524 de locuitori, în mediul urban fiind doar de 167.854 de locuitori².

---

¹ G. Retegan, *Dezvoltarea demografiei românești în perioada 1859-1916*, în *Studii de statistică. Lucrările celei de-a șaptea consfătuiri științifice de statistică* apud. Sorina Bolovan, Ioan Bolovan, *Sabin Manuilă. Istorie și demografie; Studii privind societatea românească între secolele XVI-XX*, Centru de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1995, p. 19.

²Dr. Sabin Manuilă și D.C. Georgescu, *Populația României*, în *Enciclopedia României*, I, București, 1938, p. 91; Conform Institut Central de Statistique, *Bréviaire statistique de la Roumanie*, 1940, Bucarest, 1940, p. 36-40; Prof. C.

Repartiția populației României pe suprafața țării dădea, în 1930 o densitate de 61,2 locuitori pe km² în 1930³, satele românești fiind în fața unei adevărate explozii a natalității. Astfel, în 1933 densitatea populației a sporit la 65,1, în 1936 la 66,9 iar în 1939 la 67 de locuitori/km², an în care înregistra cea mai mare densitate din lume⁴. Densitatea României la nivelul anului 1930 era apropiată de media europeană a aceleași perioade⁵. În urma analizei populației din punct de vedere demografic observăm evoluția ei, care, deși oscilantă, a rămas în permanență printre cele mai dinamice din Europa. Atât la nivelul densității populației, cât și a ritmului înalt de creștere realizat exclusiv prin sporul natural, erau superioare decât cele ale Europei.

Din analiza datelor statistice observăm că populația rurală continuă să dețină o pondere ridicată, de 79,8% din totalul populației țării, adică 14.405.989 de locuitori, având o densitate de 48,9 locuitori pe km², concentrând 79,2% din numărul gospodăriilor, 78,2% din cel al clădirilor și 55,2% din întreprinderile existente⁶.

Înmulțirea într-un ritm accelerat a populației rurale față de cea urbană a determinat sporirea celei dintâi la 81,8% la nivelul anului 1939. Proporția populației rurale era apropiată de cea a țărilor vecine, cu o economie predominant agrară: în Iugoslavia era de 77,7% în 1932, în Bulgaria de 78,6% în 1936, iar în Grecia de 69,5% în 1935⁷.

La nivelul populației, satul românesc din perioada interbelică a reprezentat, prin rata sporului natural și prin creșterea absolută a populației, un factor major pentru evoluția demografică a României, determinând sporirea continuă a populației țării, asigurând concomitent vitalitatea națiunii, deținând ponderea cea mai mare a populație țării.

Evoluția populației României din perioada interbelică s-a caracterizat printr-o natalitate ridicată, printr-o creștere demografică care a determinat sporirea continuă a populației țării, asigurând concomitent vitalitatea națiunii. Sub acest aspect, un rol covârșitor l-a avut populația rurală, atât prin ponderea ei impresionantă în structura populației națiunii, de patru cincimi, cât și prin rata de creștere, superioară în raport cu mediul urban, asigurând astfel un permanent izvor de populație pentru acest din urmă mediu.

Jornescu, *Alimentația poporului român și producția agricolă a țării*, în „Analele economice și statistice”, București, an XXII (1939), nr. 7-12, iulie-decembrie, p. 405.

³ D.C. Georgescu, *Populația satelor românești*, în „Sociologie românească”, an II (1937), nr. 2-3, februarie-martie, p. 68.

⁴ Georgescu, *op.cit.*, p. 68; Virgil Madgearu, *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, București, Independența Economică, 1940, p. 25.

⁵ *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. IV, București, 1939, p. XXXIV-XXXV.

⁶ Georgescu, *op.cit.*, p. 68.

⁷ *Ibidem*.

Factorul uman a jucat de asemenea un rol foarte important, la sfârșitul deceniului al patrulea înregistrându-se un spor natural de peste 4 milioane de locuitori, o pătrime în plus la nivelul anului 1939 față de populația anilor '20.

Satele românești au cunoscut o adevărată explozie a natalității, densitatea a crescut în mod constant, România înregistrând una din cele mai ridicate densități la nivel european. Spre exemplificare, populația Europei a crescut în intervalul 1930-1935, 1935-1939 cu 1,9 și 0,9 locuitori pe km², pe când în România aceleași perioade populația a crescut cu 3,9 și respectiv 5,2 locuitori la km².

La sfârșitul anului 1939 populația României reprezenta 3,62% din cea a Europei și deținea locul zece între cele 28 de țări ale continentului.

Proporția populației rurale era ridicată, apropiată însă de celelalte țări învecinate cu structuri economice predominant agrare, chiar angajații din industrie lucuind încă la sate. Majoritatea populației active locuia așadar în mediul rural, adică 8.719.000 raportat la anul 1930 dintr-un total de 10.547.000.

De asemenea, starea demografică a țării a putut fi cunoscută și analizată în urma recensământului general al populației din 29 decembrie 1930, oferind date cu o valoare istorică incontestabilă, fapt care a condus la reorientarea politicii oficiale, cu accent pus pe mediul rural în scopul rezolvării problemelor agrare pe de o parte, și pe de altă parte, a procesului de urbanizare și industrializare. A fost cadrul necesar implementării unor programe și măsuri economice, sociale, sanitare, culturale și educaționale care și-au găsit o mai mare relevanță și aplicabilitate în urma cunoașterii realităților românești.

Ultimul capitol, *Gradul de valorificare a potențialului demografico-economic al României pe aliniamentul 1938-1939*, analizează pornind de la efectele mării crize economice mondiale care a afectat bunul mers al dezvoltării și al politicilor economice, țările lumii intrând într-o perioadă dificilă la nivel economic, social, politic, perioadă depășită abia în 1932-1933, perioada de avânt economic din intervalul 1938-1939.

Dezvoltarea economico-socială a României în perioada interbelică a fost influențată de evoluția conjuncturii internaționale, ținând cont de faptul că a avut loc o accentuare a interdependențelor economice pe plan mondial.

România, țară preponderent agrară, a recepționat cu mare intensitate crizele, instabilitatea și dezechilibrele economiei europene, având în vedere faptul că industria și puterea sa economică erau mai slabe decât în cele mai multe țări ale Europei.

Piedicile comerciale și valutare în calea schimburilor interstatale au dus la apariția autarhiei, a politicii comerciale a clearing-ului. În consecință, în special în Europa, s-a constituit

blocul statelor industriale și blocul statelor agrare, în cel din urmă intrând și România, fiecare bloc promovând prin măsuri severe apărarea externă a propriilor interese. Politica economică a țării noastre nu putea schimba tendințele europene, așa încât s-au constituit măsuri de contracarare a influențelor negative externe, de apărare a economiei naționale și de diminuare a exodului de venit național rezultat din „foarfeca prețurilor” de import-export, din plata anuităților datoriilor externe etc.

Rezultatele dezvoltării și modernizării României interbelice au fost pozitive, țara dispunând de factori motori de progres, însă comparativ cu alte state europene, au rămas la un nivel moderat. De asemenea, valorificarea potențialului uman, a resurselor materiale, a aparatului de producție național – au avut un nivel redus – la unii indicatori reușind să ținem pasul cu țările mai dezvoltate ale Europei – industrie de utilaj minier și petrolier, energetic, tractoare, autocamioane, aeronautică, instrumente de control și bord, industria de armament.

Ca potențial economic general, indicatorul sintetic ca venitul național total și componentele sale, ne arată că România deținea o pondere de 1,9 % din totalul venitului național produs în 20 de țări europene, țara noastră situându-se pe locul al X-XI-lea. După indicatorul sintetic, producția netă însumată a industriei, agriculturii și construcțiilor, situația este aproape identică, cu diferența că ponderea ei era de 2,2 % din totalul producției corespunzătoare a 18 țări comparate.

Agricultura deținea ponderea cea mai mare în venitul național total, cu 38,4 % la nivelul anului 1938, România ocupând locul II în ordine descrescătoare între 18 țări europene. Cu acest profil “agrar”, producția netă agricolă a României reprezenta 5,3 % din totalul producției nete a 18 țări din Europa, țara noastră ocupând locul al șaselea.

Au existat două elemente care au favorizat acest rezultat: în primul rând, resursa naturală proprie, suprafața arabilă a țării care reprezenta 12,6%, situând România pe locul al treilea din 16 țări din Europa; în al doilea rând, forța de muncă care se ocupa cu agricultura, populația activă din agricultură atingând 78,2% din totalul populației active, situând țara noastră pe locul doi între 20 de țări europene.

Ca și puncte forte ale perioadei din domeniul potențialului productiv agricol este producția de porumb înregistrată de România la nivelul anului 1938, care în totalul producției a 13 țări europene, reprezenta 28%, plasând-o pe locul întâi; de asemenea, producția de grâu deținea o pondere de 7,5 în totalul producției de grâu a 24 de țări europene, ceea ce însemna pentru țara noastră locul cinci, loc ocupat de România și la producția de cereale, cu o valoare de 8,2% din 24 de țări europene.

La nivelul culturilor vegetale și zootehnice, România înregistra progrese: numărul ovinelor de care dispunea țara noastră la nivelul anului 1938 reprezenta 8,4% din totalul specie respective

în 24 de țări europene, România ocupând locul trei; la cabaline ponderea era de 8,2%, poziționând țara noastră pe locul cinci; la bovine, 4%, locul șase; porcinele dețineau o pondere de 3,9%, România ocupând locul opt.

Unul din obiectivele politicii economice ale perioadei interbelice a fost valorificarea optimă a producției agricole și eliminarea intermediarilor, organizarea cooperativelor de desfacere, de mecanizare, depozitare și păstrare corespunzătoare a producției agricole – obiectiv îndeplinit partial. În același timp se reliefa politica de stimulare a prețurilor agricole pentru a atenua “foarfecele” tot mai împovăraător.

De asemenea, potențialul industrial la câteva produse specifice de interes european era ridicat. Petrolul a reprezentat 37,8% din producția totală a acestor produse petrolifere la nivel European, situând România pe primul loc. De asemenea la industria de cherestea ocupam locul cinci, cu o pondere de 6,3% dintr-un număr de 23 de țări europene.

Din punct de vedere al potențialului uman, natural, productiv și economic, România se situa în primele 10 țări din Europa, cu un potențial economic moderat, în curs de dezvoltare.

Economia României interbelice duce cu sine menținerea și agravarea unor decalaje față de economiile dezvoltate, în ciuda unor recuperări pe plan instituțional și în privința dotării cu factori de producție în unele ramuri economice.

Ponderea crescândă a industriei în cadrul economiei românești, ritmul mai rapid de creștere a produsului social și venitului național față de cel al comerțului exterior, modificarea structurii importurilor prin diminuarea părții bunurilor industriale de consum și prin sporirea ponderii materiilor prime și semifabricatelor, diversificarea exporturilor spre Orientul Apropiat, balanța comercială activă de-a lungul întregului deceniu patru, rambursarea unei părți a datoriei externe și reducerea ponderii capitalului străin au reprezentat pași concreți în direcția trecerii României de la periferia la semiperiferia economiei mondiale. Astfel, comparația PNB/locuitor realizată de G. Arrichi și J. Drangel pentru majoritatea statelor în 1938 plasează România printre țările periferice⁸.

Politica de industrializare și dezvoltare periferică implica însă sacrificii serioase în ceea ce privește nivelul de trai, iar în cazul României existau îndoieli în ceea ce privește capacitatea de a-și menține consecvent o perioadă mai lungă de timp această poziție.

Perioada interbelică, în care România a înregistrat progrese incostabile, a fost totuși prea scurtă pentru a produce transformări radicale, mai ales dacă avem în vedere că din cele două

---

⁸ G. Arrichi, J. Drangel, *The Stratification of the World-Economy: An Exploration of the Semiperipheral Zone*, în *Review*, X, 1996, nr. 1, p. 66.

decenii interbelice, doar aproximativ 10 ani au reprezentat o creștere peste nivelul antebelic. Procesele de modernizare economico-sociale, de industrializare, s-au manifestat la scară restrânsă, în principal la nivelul urban unde locuia doar o cincime din populație. Societatea românească a rămas încă în stadiul accenturării polarizării economice și sociale, fiind încă departe de etapa predominării civilizației industriale, a diminuării discrepanțelor și a preponderenței claselor mijlocii în viața economică. România se afla pe traseul evoluției între societatea agrară tradițională, întârziată și cea dezvoltată economic, industrializată și urbanizată.

România nu a putut beneficia de condițiile specifice care au făcut posibil demarajul spre dezvoltare în țările avansate din punct de vedere economic și social, lipsa unor asemenea premise constituindu-se într-o cauză principală a întârzierii și ritmului lent de creștere. În plus, România, ca și restul statelor subdezvoltate, au fost exploatare economic de diferite puteri străine, extorcarea practică de acestea diminuând posibilitățile interne de acumulare și de promovare a modernizării țării.

În toată perioada modernă România, o *periferie*, a evoluat pe un mod de creștere complementar cu țările industrializate, aparținând *centrului*, ca toate statele agrare, cu foarte slabe șanse de apropiere de nivelul statelor dezvoltate. Acesta a fost un mod de creștere periferică și dependentă, cu posibilități reduse de schimbare structurală chiar și pe termen secular. România a constituit mai ales o piață de desfacere a produselor fabricate, înalt competitive ale producătorilor externi, o sferă de plasament a capitalurilor eficiente externe, o sursă, pentru piețele externe, de materii prime agricole și extractive și de combustibil pe care le ofereau condițiile sale naturale. România a fost o economie periferică și, spre sfârșitul perioadei interbelice, una semiperiferică, forțată să se dezvolte în complementaritate cu centrul economiei mondiale.⁹

În perioada dintre cele două războaie mondiale o parte a populației rurale, din necesități economice, au căutat soluții în centrele urbane, crescând astfel ponderea locuitorilor orașelor țării, reducându-se continuu decalajul existent între mediul urban și cel rural, asigurându-se astfel absorbirea populației rurale în mediul industrial și trecându-se treptat de la o economie predominant agrară, la una agrar-industrială.

Au existat faze importante de creștere economică, atât în anii '20, cât mai ales în anii '30. Înainte de 1938 „fuseseră câțiva ani buni, de dinamism economic și înflorire culturală” și „deceniul 1930-1940 s-a remarcat printr-un ritm susținut de modernizare”¹⁰. Progrese au fost realizate mai ales în industrie și în dezvoltarea infrastructurii urbane, în special în București. Față de nivelul 1929 = 100, producția industrială în ansamblul său a ajuns la indicele 139 în 1939,

---

⁹ Maria Mureșan, *Economie, instituții și integrare europeană*, Editura ASE, București, 2007, articolul lui Andrei Josan, *România modernă și sistemul economic european*, p. 139-140.

¹⁰ Lucian Boia, *România, țară fără frontiere*, Ed. Humanitas, București, 2002, p. 91, 94.

maxima ajungând la 141 la nivelul anului 1938¹¹. În cadrul industriei, au existat semnificative diferențe între diferitele ramuri și subramuri – astfel, industria extractivă, dominată de industria de țevi, a crescut în anii crizei economice și apoi s-a confruntat cu o epuizare a unora dintre rezervele exploatabile după 1936; industria prelucrătoare a suferit din cauza scăderii cererii în timpul marii crize economice și nu a reușit să crească în anii 1932-1938; în cadrul industriei prelucrătoare, unele ramuri au avut o dinamică foarte slabă (spre exemplu, industria lemnului era în 1939 la 86,9% față de nivelul din 1929), în timp ce în altele au crescut peste medie, cum este cazul industriei metalurgice (150,6 în 1939; maxima a fost de 171,6 în 1938); industria pielăriei (162,6 în 1939) și industria textilă (169,1 în 1939, maxima fiind de 178,4 în 1937). Sporul producției de energie electrică, deși cel mai spectaculos, este influențat în mare măsură și de nivelul scăzut de pornire¹².

Încă cu caracter mai sugestiv decât indicațiile acestor indici valorici sunt *evoluțiile cantităților fizice produse*. Spre exemplu, producția de uleiuri comestibile, care ajunsese la 21.228 de tone în 1929, a oscilat în anii crizei economice, apoi a crescut de la 22.500 de tone în 1933 la 42.108 tone în 1939, cu o maximă de 44.004 tone în 1938¹³. Producția de fire de lână a sporit de la 2.976 de tone în 1929 la 7.596 de tone în 1938, iar la fire de bumbac creșterea a fost și mai spectaculoasă, de la 3.036 de tone în 1929 la 15.264 de tone în 1939, în recul însă față de maxima de 16.524 de tone în 1938¹⁴. Producția de ciment a scăzut în anii crizei de la 306.540 de tone în 1929 la 208.320 de tone în 1931 și a crescut apoi la 465.000 de tone în 1939, maxima perioadei interbelice fiind de 51.921 tone în 1938. La producția de oțel evoluția a înregistrat situații similare: 160.782 de tone în 1929, 103.046 de tone în 1932 și 254.227 de tone în 1939, după o maximă de 263.846 de tone în 1938; în cazul fontei variațiile au fost majore, de la 72.346 de tone în 1929 la o minimă istorică de 2.013 de tone în 1933 și apoi la 129.308 de tone în 1938 și de 114.742 de tone în 1939¹⁵. Producția de energie electrică a sporit de la 570 milioane kWh la nivelul anului 1929 la 1.212,5 milioane kWh în 1939¹⁶, numărul abonamentelor radio a crescut de la 31.740 în 1929 la 259.374 în 1939¹⁷, iar cel al convorbirilor telefonice de la aproape 99,4 milioane în 1929 la 248,9 milioane în 1939¹⁸. Se poate concluziona că la nivelul perioadei interbelice, exista un spor considerabil la nivelul acestor ramuri.

---

¹¹ Victor Axenciuc, *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-economice 1859-1947*, vol. I, *Industrie și transport*, București, Editura Academiei Române, 1992-2000, p. 585.

¹² *Ibidem*, p. 586.

¹³ *Ibidem*, p. 387.

¹⁴ *Ibidem*, p. 388.

¹⁵ *Ibidem*, p. 393.

¹⁶ *Ibidem*, p. 392.

¹⁷ *Ibidem*, p. 380.

¹⁸ *Ibidem*, p. 375.

Alte ramuri, și în mod special agricultura, au cunoscut dinamici inferioare. Într-o oarecare măsură, această deosebire în ceea ce privește ritmurile de dezvoltare sectoriale a condus la echilibrarea ponderii relative a industriei și agriculturii în cadrul protecției materiale de la un raport de 1 : 2 în anii '20 s-a ajuns la un raport de 51,4% producția agricolă și 48,4% producția industrială în 1938¹⁹.

Apropierea ponderii industriei de cea a agriculturii în cadrul venitului național duce la concluzia potrivit căreia România reușise „trecerea de la stadiul de țară eminentamente agrară la cea de țară agrar-industrială”²⁰.

Potrivit datelor referitoare la evoluția produsului intern brut și a venitului național în România modernă, ponderea industriei a crescut cu mai puțin de 4% în ansamblul perioadei interbelice și aceasta mai puțin pe seama agriculturii (în pofida scăderii prețurilor agricole) și mai mult pe seama serviciilor materiale, categorie în care au fost incluse transporturile, comunicațiile și comerțul.

Această constatare confirmă și concluzia lui Keith Kitchins, care, pornind de la faptul că în 1939 peste trei sferturi din forța de muncă era activă în agricultură față de 10% în industrie, aprecia că „structura economică de bază a țării nu s-a schimbat în mod semnificativ”²¹.

Privite în context internațional, progresele industriei românești au fost modeste.

Astfel, potrivit indicilor de dezvoltare industriali calculați de Paul Bairoch, nivelul producției industriale din România Mare a atins în anul 1928, 4% din cel al Regatului Unit în 1900 și în 1938, 5% (Vechiul Regat avusese în 1913 doar 2% din același nivel); dublarea s-a datorat însă în cea mai mare măsură integrării provinciilor care anterior primului război mondial fuseseră sub stăpânire austro-ungară, pe cap de locuitor România înregistrând chiar un ușor recul (indice 11 în 1928 și 1938, față de 13 – Vechiul Regat în 1913), singular în istoria interbelică a Europei (media europeană a crescut de la 45 în 1913 la 76 în 1928 și 94 în 1938)²².

Astfel, la sfârșitul perioadei interbelice, România se plasa pe unul din ultimele locuri din Europa la indicatori relevanți pentru nivelul dezvoltării industriale. Însă anii '30 au adus și unele modificări calitative în ceea ce privește relațiile economice externe ale țării, semnificativă fiind reducerea importurilor de produse industriale de consum. Strâns legată de mecanismele de control al comerțului exterior instituită începând cu anul 1932, această reducere a dus la sporirea gradului de acoperire a pieței interne de către producția industriei românești – ponderea importurilor în

---

¹⁹ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Historia, Ed. Polirom, 2010, p. 262.

²⁰ Gheorghe Buzatu, Ioan Scurtu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Ed. Paideia, București, 1999, p. 100.

²¹ Keith Hitchins, *România 1866-1947*, Ed. Humanitas, București, 1996, p. 387.

²² Paul Bairoch, *International Industrialization Level from 1750s to 1980*, *The Journal of European Economic History*, 11, nr. 2, 1982, p. 302, 331.

asigurarea consumului intern de produse industriale scăzând de la 34,8% în 1929 la 21,4% în 1938²³. Anvergura procesului de substituire a importurilor a variat de la o ramură la alta; în unele ramuri industria românească asigură aproape tot consumul intern (industria alimentară – 99%; industria materialelor de construcții – 99%; industria pielăriei – 98%), în altele ponderea sa varia între 70 și 85% (industria textilă – 85%; industria chimică – 84%; industria metalurgică – 72%), pe când în alte ramuri avea un rol monoritar (industria electrotehnică – 25%)²⁴. Prin urmare, structura importurilor s-a modificat, scăzând ponderea bunurilor de consum finite și crescând în schimb ponderea materiilor prime și a bunurilor de capital necesare dezvoltării producției interne.

Nicolae Georgescu-Roegen a sintetizat această evoluție în următoarele etape²⁵:

- I. Până în 1929 importul de produse finite formează centrul de gravitate al comerțului cu străinătatea. În primii ani, acest import este constituit mai ales din bunuri de consum. Treptat, importul de produse finite se menține la un nivel ridicat, în timp ce importul materiilor prime și semifabricatelor urmează o linie ascendentă.
- II. Între 1930 și 1934, bunurile de consum nu mai sunt în general importate decât în forma semifabricată. Industria internă termină procesul de prelucrare început aiurea. Volumul importului de produse finite este în categorică scădere, iar cel al produselor semifabricate, în urcare.
- III. Începând cu 1935, deplasarea pe scara de producție a importului continua: importul de materii prime crește paralel cu o scădere a importului de semifabricate. Importul produselor finite este, de asemenea, în urcare; industria internă își mărește capacitatea de producție, lărgindu-și scara de prelucrare.

Aceste evoluții corelate cu realizarea unei balanțe comerciale active în tot deceniul al patrulea, cu rambursarea unei părți a datoriei externe și cu reducerea părții capitalului străin în economia românească, au contribuit la menținerea României anilor '30 în rândul țărilor periferice din punctul de vedere al dezvoltării economice.

---

²³ John R. Lampe, Marvin R. Jackson, *Balkan Economic History, 1550-1950. From Imperial Borderlands to Developing Nations*, Indiana University Press, Bloomington, 1982, p. 486.

²⁴ Victor Axenciuc, *Unele caracteristici economico-sociale ale evoluției industriale a României în deceniul al patrulea*, Revista de istorie, 33, nr. 3, p. 497.

²⁵ Nicholas Georgescu-Roegen, *Economia României - Economie națională, economie agrară, demografie*, Ed. Expert, București, 1997, p. 57.

BIBLIOGRAFIE:

Izvoare inedite:

Arhivele Naționale ale României, Direcția Municipiului București

- Fondul Sabin Manuilă

1. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Dosarul lucrărilor recensământului, întocmit de Ministerul Muncii către Ministerul Justiției pentru aprobarea Jurnalului Consiliului de Miniștri*, 38/X/17 septembrie 1930.
2. Arhivele Statului București, Partida Dr. S. Manuilă, *Hartă etnografică a României*, doc. X/72/1930.
3. Arhivele Statului București, Partida Dr. S. Manuilă, *Hărți demografice ale României și densitatea populației românești și alte naționalități din anul 1930*, doc. X/76/1930.
4. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Extras din ziarul „Universul” articol despre recensământ*, doc. 94/X/12 noiembrie 1932.
5. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Situația lucrărilor asupra mișcării populației din 1930 la data de 9.II.1932*, doc. 95/X/1932.
6. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Politica de populație a statului și problema minorităților etnice*, doc. 192/X.
7. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Descrierea secției demografice, rolul și modul cum și cu ce lucrează (fragment)*, doc. 115/X/1936.
8. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Secția a II-a, *Explicații și exemple relativ la date statistice*, 121/X/1937.
9. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Rezultatul recensământului intelectualilor șomeri din anul 1937 pe regiuni*, doc. 122/X/1937.
10. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Tabele statistice cu populația supusă obligativității școlare și aplicația legii învățământului normal-primar*, 124/X/post 1937.
11. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Referatul dr. Manuilă asupra situației statisticii și cauzele care împiedică organizarea ei în România*, 126/X/ 1 iulie 1937.
12. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Problema populației în cadrul planului economic de directorul Institutului Central de Statistică*, 136/X/14 decembrie 1938.
13. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Noțiuni necesare alcătuirii planului de organizare a statisticii învățământului, cultelor și artelor, Memoriu și un extras din ziar*, doc. 138/X/1938.
14. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Tabel statistic cu evoluția numerică a diferitelor grupe etnice din România în perioada 1931-1938*, doc. 153/X/1939.
15. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Propunerile lui Tudor Arghezi pentru organizarea propagandei unui nou și viitor recensământ*, doc. 164/X/1940.
16. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Atlas etnografic*, 166/X/1940.
17. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiu demografic*, 167/X/1940.
18. Arhivele Istoriei Centrale, fond Dr. Sabin Manuilă, *Boalele infecțioase în România*, articol publicat de S. Manuilă în revista „Societatea de mâine”, doc. 17/XII/1925-1926.
19. Arhivele Statului București, fond Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, doc.36/XII.

20. Arhivele Statului București, Fond Dr. Sabin Manuilă, *Sănătatea satului*, doc. 44/XII.
21. Arhivele Statului București, Fond Dr. Sabin Manuilă, *Studiul Dr. S. Manuilă cu privire la metoda pentru determinarea structurii psihologice a populației*, doc. 46/XII/anul 1930.
22. Arhivele Statului București, fond Dr. Sabin Manuilă, *Ce este originea etnică?* doc.48/XII.
23. Arhivele Statului București, fond Dr. Sabin Manuilă, *Traducerea articolului lui Luis I. Dublin, statistician la Metropolitan Life Insurance Company despre Puncte periculoase în harta populației europene*, doc.51/XII, 1931.
24. Arhivele Istoriei Centrale, fond Dr. S. Manuilă, *Conferință: Situația prezentă etnică și viitoarea evoluție a orașelor și provinciilor noi din România*, doc. 60/XII/1931.
25. Arh.St. București, Direcțiunea Generală, fond Dr. S. Manuilă, *Studiul dr. S. Manuilă – Tendințele de creștere a populației românești*, doc. 68/XII/12 iunie 1932.
26. Arhivele Statului București, Direcțiunea Generală, partida dr. Sabin Manuilă, *Studiul dr. S. Manuilă despre Economia socială*, doc. 78/XII.
27. Arhivele Statului București, Partida Dr. S. Manuilă, *Studiul doctorului Sabin Manuilă „Evenimentele istorice vor fi dirijate de evoluția numerică a populației”*, doc. 81/XII/ 1933.
28. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Populația României*, doc. 82/XII/1933.
29. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Conferința dr. S. Manuilă – Populația României; Statistica populației*, 83/XII/7 septembrie 1933.
30. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Despre populația Transilvaniei*, doc. 84/XII/1934.
31. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *articolele: „Populația României”, „Biologia populației rurale”, „Statistica populației”, „Statistica sanitară”*, doc. 88/XII/1934.
32. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *O serie de soluții date de Dr. S. Manuilă, probabil, cu privire la situația elementului autohton românesc față de elementele naționale*, doc. 91/XII/1934.
33. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiul dr. S. Manuilă, director al Institutului de Demografie și Recensământ, despre Institutul de Demografie*, doc. 95/XII/6 noiembrie 1934.
34. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiul dr. S. Manuilă, director al Institutului de Demografie și Recensământ, despre „Întinderea și populația României”*, doc. 96/XII/1934.
35. Arhivele Statului București, fond Dr. Sabin Manuilă, doc.96/26/1934.
36. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Recensământul general al populației din 1930*, doc. 98/XII/7 februarie 1934.
37. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Conferință inaugurală ținută la secția statistică a Institutului Social Român de dr. S. Manuilă, director al Institutului de Statistică*, doc. 99/XII/8 februarie 1934.
38. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiul dr. S. Manuilă în cadrul societății culturale „Astra” despre „Problemele de populație ale Transilvaniei”*, doc. 101/XII/14 februarie 1934.
39. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Conferința dr. S. Manuilă – Securitatea colectivă și revizionismul, ținută în cadrul Institutului Social Român*, doc. 102/XII/1934.
40. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiul dr. Sabin Manuilă „Spre 20 milioane de locuitori”*, doc. 103/XII/1934.
41. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiul dr. Sabin Manuilă „Evenimentele istorice vor fi dirijate de evoluția numerică a populației”*, doc. 104/XII/1934.
42. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiul Institutului de Demografie și Recensământ despre „Recensământul general al populației din 1930 și evaluarea cheltuielilor necesare pentru terminarea lucrărilor”*, doc. 107/XII/6 martie 1935.
43. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiul dr. S. Manuilă despre „Suprapopularea universităților și șantajul intelectual”*, doc.109/XII/1935-1936.

44. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Înviorarea satului*, doc. 119/XII/1935.
45. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Datele recensământului din 1930*, doc.120/XII/1935.
46. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Conferința dr. S. Manuilă relativ la Problema populației în cadrul planului economic*, doc. 151/XII/14 decembrie 1938.
47. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Structura etnică a populației României*, doc. 153/XII/1939.
48. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Situația statisticii economice*, doc. 168/XII/1939.
49. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Secția de statistică legislativă face un referat asupra studiului structural al învățământului*, doc. 181/XII/1940.
50. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Extras din ziarul „Semnalul” articolul „Recensământul populației” de Virgil Madgearu*, doc. 184/XII/14 februarie 1940.
51. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Problema elementului românesc și a valorificării lui în toate ramurile de activitate economică – strict confidențial*, 187/XII/1940.
52. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Studiul domnului Sabin Manuilă despre capitalul uman*, doc. 257/XII.
53. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Comunicare referitoare la „Structura etnică a populației”*, doc. 269/XII.
54. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Politica de rasă*, doc. 292/XII.
55. Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, *Structura etnică actuală a României*, doc. 313/XII.

- Alte fonduri:

56. Arhivele Statului București, fond Uniunea Centrală a Sindicatelor Agricole, dosar 11/1932.
57. Arhivele Statului București, fond Ministerul Afacerilor Interne, dosar 107/1926.
58. Arhivele Băncii Naționale a României, *fond Studii*, dos. nr.5/1934-1938.
59. Arhivele Băncii Naționale a României, fond ci., dos. nr. 33/1938-1941, f.480.
60. Arhiva Istorică Centrală, *fond Președinția Consiliului de Miniștri* dos. nr. 14/1934. vol. I.
61. Arhiva Istorică Centrală, *fond Președinția Consiliului de Miniștri*, dos. nr. 8/1923, f.211-242.
62. Arhiva Istorică Centrală, *fond. cit.* dos.nr. 12/1922. f.1-2: „Viitorul” din 22 aprilie 1922.
63. Arhiva Istorică Centrală. *fond Președinția Consiliului de Miniștri* dos., nr. 4/1927.

- Arhivele Naționale filiala Cluj

64. Arhivele Statului Cluj, fond Inspectoratul agricol al Reformei agrare Cluj, dosar 10/1935.

- Arhivele Naționale filiala Prahova

65. Arhivele Naționale, filiala județului Prahova, fond Camera de comerț și industrie, dos. nr. 17/1928, vol. II.

Izvoare edite:

Periodice, reviste, anuare, buletine, monitoare oficiale:

66. „Analele economice și statistice”, București, an XXII (1939), nr. 7-12, iulie-decembrie.
67. „Analele economice și statistice”, București, an. XXIII (1940), nr.10-12, octombrie-decembrie.
68. *Ancheta industrial din 1920*, București, 1921.
69. *Anuarul corpului tehnic*, 1935, 1938 și 1940.
70. *Anuarul Ministerului Lucrărilor Publice*, 1892-1916, 1919-1929.
71. *Anuarul pentru toți 1928-1929*, București, 1930.

72. *Anuarul Statistic al României. 1915-1919*, București, 1923.
73. *Anuarul statistic al României*, 1927, 1930, 1935 și 1936, 1937-1938, 1939-1940.
74. „*Anuarul Statistic al României*”, 1939 și 1940, București, 1940.
75. *Activitatea corpurilor legiuitoare*, București, 1928.
76. Academia Română, *Memoriile secțiunii istorice*, Seria III, Tomul XXI, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1939.
77. *A 21-a Adunare generală a U.C.C.I., 4-5 iunie 1937. Revendicările comerțului și industriei pentru consolidarea reprizei economice*, București. 1937.
78. „Adevărul” din 9.IV.1926; din 13.X.1926.
79. *Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii istorice*, Seria III, Tomul XXIV, Mem. 3, *Contribuții la studiul populației din Transilvania, în trecut I*, Ștefan Meteș, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1941.
80. „Argus” din 13.X.1926; „Lupta” din 9.IV.1926.
81. *Aspecte ale economiei românești*, București, 1939.
82. „Buletinul Institutului Economic Român”, 1929, 8, nr. 1-2.
83. Buletinul statistic al României, 1918-1940.
84. *Buletinul Statistic al României 1919-1922. Enciclopedia României*, volumul IV, București, 1943.
85. Comisia Recensământului General al Populației, Publicația Direcției Recensământului general al populației din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, *Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România cuprinzând rezultatele recensământului general al populației din 29 decembrie 1930*, București, 1932.
86. „*Conjunctura economiei românești*”, București, an. I (1936), nr. 1-2.
87. „Cuvântul agronomilor”, București, Seria I, nr. 11-12 din 15 octombrie – 1 noiembrie 1926; an III, nr. 13-14, noiembrie, 1928.
88. *Enciclopedia României*, vol. I, III.
89. Institut Central de Statistique, *Bréviaire statistique de la Roumanie*, 1940, Bucarest, 1940.
90. *Istoria Românilor*, vol. VIII, Ed. Enciclopedică, București, 2003.
91. „Monitorul Oficial”, 1930, nr. 42.
92. „Monitorul Oficial” nr.66 din 15 iunie 1918.
93. „Monitorul Oficial” nr.233 din 10 ianuarie 1919.
94. „Monitorul Oficial” nr.110 din 18 august 1919.
95. „Monitorul Oficial” nr.225 din 10 martie 1920.
96. „Monitorul Oficial” nr.56 din 13 iunie 1920.
97. „Monitorul Oficial”, nr. 163 din 4 iulie 1924; 106 din 11 iulie 1924; nr. 137 din 27 iulie 1924.
98. „Monitorul Oficial” nr.62 din 16 martie 1929.
99. “Monitorul Oficial” nr. 101 din 26 iulie 1924.
100. „Monitorul oficial” nr. 66 din 21.III.1930.
101. „Monitorul Oficial” nr.56 din 31 martie 1929.
102. „Monitorul Oficial” nr.148 din 7 iulie 1930.
103. „Monitorul Oficial” nr.171 din 27 iulie 1931.
104. „Monitorul Oficial” nr.302 din 29 decembrie 1931.
105. „Monitorul Oficial” nr. 156 din 6 iulie 1932.
106. „Monitorul Oficial” nr.97 din 27 aprilie 1933.
107. „Monitorul Oficial” nr.102 din 4 mai 1934.
108. „Monitorul Oficial” nr.161 din 16 martie 1934.
109. „Monitorul Oficial” nr.94 din 20 aprilie 1935.
110. “Monitorul Oficial” nr. 101 din 26 iulie 1924.
111. „Monitorul Oficial” nr.101 din 4 mai 1936.
112. „Monitorul Oficial” nr.132 din 10 iunie 1936.
113. „Monitorul Oficial” nr.177 din 1 august 1936.
114. „Monitorul Oficial” nr.163 din 11 mai 1937.

115. „Monitorul Oficial” nr.81 din 7 aprilie 1938;
116. „Monitorul Oficial” nr. 235 din 1939;
117. „Monitorul Oficial” nr. 248 din 16 octombrie 1939.
118. „Monitorul Oficial” nr.1932 din 1 octombrie 1932.
119. „Monitorul Oficial” nr.89 din 15 aprilie 1935.
120. „Monitorul Oficial” nr.155 din 9 iulie 1937.
121. „Monitorul Oficial” nr.201 din 31 august 1938.
122. „Monitorul Oficial” nr.1929 din 30 iulie 1929.
123. „Monitorul Oficial” nr. 2 din 2 august 1928.
124. „Monitorul Oficial” nr. 113 din 15 noiembrie 1929.
125. „Monitorul Oficial” nr. 82 din 1 octombrie 1930.
126. *Monografia economică a regiunii Cluj. Partea VII. Transportul feroviar*, Cluj, 1958.
127. “Nouvelle Revue d’Houngrie”, 1935, 28, nr. 4.
128. *Pentru biruința țărănișmului*, Iași, 1935.
129. *Principiile, programul și statutul P.N.Ț. votate la Congresele extraordinare pentru ratificarea fuziunii partidelor țărănesc și național din 10 octombrie 1926*, Imprimeriile statului, București, 1926.
130. *Procesul verbal de constituire a Partidului Țărănesc*.
131. *Programul Patidului Național-Țărănesc*, în Aurora, VI, nr. 1481 din 13 octombrie 1926, în Ioan Scurtu, *Istoria Partidului National-Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994.
132. *Proiectul de program și statutul Partidului Țărănesc*, Imprimeriile Statului, București, 1922.
133. *Raportul Consiliului de Administrație al B.N.R. pe anul 1932*, București, 1933.
134. *Recensământul general al populației României din 1930*, București, 1938.
135. *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. IV, vol. IX, X, București, 1939.
136. „Revista generală de Comerț și Contabilitate”, 1936, 25, nr. 7-8.
137. „Revista pădurilor”, XXXVI (1924).
138. „Sociologie românească”, an II (1937), nr. 4, aprilie.
139. *Statistica societăților anonime din România, 1936 și 1938*, București, 1938, 1941.
140. *Statistica agricolă a României în 1938*, vol. II, București, 1939.
141. „*Statistica societăților anonime din România pe anul 1939*”, vol. 21, București, 1940.
142. *Statistica societăților pe acțiuni, 1926-1934 și Statistica societăților anonime, 1939*.
143. *60 de ani de la deschiderea primei căi ferate*, București, 1922.
144. *60 de sate românești, II Situația economică*, București, 1941.

Lucrări și studii:

145. Achim, Viorel, *Dezvoltarea statisticii demografice în România și condiționările sale politice: cazul recensămintelor din 1930 și 1941* în vol. *Schimbare și devenire în istoria României. Lucrările conferinței internaționale „Modernizarea în România în sec.XIX-XXI”*, Cluj-Napoca, 21-24 mai 2007, coord. Ioan Bolovan, Sorina Paula Bolovan, Academia Română – Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2008.
146. Adămoiu, I., *Puterea economică a României*, Institutul de Arte Grafice Ardealul, Cluj, 1930;
147. *Idem, Bogăția și potențialitate României*, București, 1935;
148. *Idem, Evoluția portului Constanța. Construcția și exploatarea lui*, București, 1939.
149. Agrigoroaie, V.I., *Economic Consecueces of the Accomplishmetn of the Unitary-Roumanian National State*, În: „Nouvelles études d'histoire”, VI/2, București, 1980.

150. Ambrosius, Gerold; Petzina, Dietmar; Plumpe, Werner; *Moderne Wirtschafts-geschichte. Eine Einführung für Historiker und Ökonomen*, R. Oldenbourg Verlag, München.
151. Antipa, Gr., *Problemele evoluției poporului român*, București, 1919.
152. Arcadian, N.P., *Industrializarea României*, București, 1936.
153. *Idem*, *Correspondance économique roumaine*, nr. 3, 1938.
154. Arrichi, G., Dragnet, J., *The Statification of the World-Economy: An Exploration of the Semiperipheral Zone*, în *Review*, X, 1996, nr. 1.
155. Axenciuc, Victor, *Avuția națională a României. Cercetări istorice comparate 1860-1939*, Centrul Român de Economie Comparată și Consensuală, București, 2000.
156. *Idem*, *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice, 1859-1947*, vol. I, *Industria*, București, 1992.
157. *Idem*, *Introducere în istoria economică a României. Epoca modernă*, Editura Fundației „România Mare”, București, 1997.
158. *Idem*, *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-economice 1859-1947*, vol. I, *Industria și transport*, București, Editura Academiei Române, 1992-2000.
159. *Idem*, *Unele caracteristici economico-sociale ale evoluției industriale a României în deceniul al patrulea*, *Revista de istorie*, 33, nr. 3.
160. Axenciuc, V.; Bozga, V., *Evoluția economiei naționale*, în *Istoria Românilor*, vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003.
161. Bairoch, Paul, *International Industrialization Level from 1750s to 1980*, *The Journal of European Economic History*, 11, nr. 2, 1982.
162. Bairoch, Paul, *L'agriculture des pays développés. 1800 à nos jours. Production – Productivité – Rendements*, Economica, Paris, 1999.
163. Baniciu, Angela, *Rolul Constituției din 1923 în consolidarea Unității Naționale*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
164. Báthory Ludovic, *Societățile carbonifere și sistemul economic și politic al României (1919-1929)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1999.
165. Báthory, Ludovic; Csucsujă, Ștefan; Iancu, Gheorghe; Știrban, Marcel; *Dezvoltarea întreprinderilor metalurgice din Transilvania (1919-1940)*, Editura Studium, Cluj-Napoca, 2003.
166. Boia, Lucian; *România, țară fără frontiere*, Ed. Humanitas, București, 2002.
167. Bolovan, Ioan, *Transilvania între Revoluția de la 1948 și Unirea de la 1918. Contribuții demografice*, Cluj-Napoca, 2000.
168. Bolovan, Sorina Paula, Bolovan, Ioan, Pădurean, Corneliu (coord.), *Transilvania în secolele XIX-XX. Studii de demografie istorică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005.
169. Botez, Constantin, *Din istoricul pădurii românești. Evoluția legislației fondului forestier în perioada interbelică*, în „Cercetări Istorice”, XII—XIII (1981-1982).
170. Botez, Constantin; Urma, Dem.; Saizu, I.; *Epopoeea feroviară românească*, București, 1977.
171. Brătianu, Vintilă, I., *Economia națională a României Mari, Democrația*, VII, nr. 4-5, mai 1919.
172. *Idem*, *Problemele ce se pun pentru înfăptuirea și consolidarea României Mari, Democrația*, VII, nr. 1, februarie 1919.
173. *Buletinul Statistic al României 1919-1922. Enciclopedia României*, volumul IV, București, 1943.
174. Burmană, Ovidiu, *Partidul Național Liberal la sfârșitul anului 1927*, „Analele științifice ale Univ. A.I.Cuza”, 2000-2001, 46-47, Supliment.
175. Buzatu, Gh., *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*. Iași, 1981.
176. Buzatu, Gheorghe; Scurtu, Ioan; *Istoria românilor în secolul XX (1918.1948)*, Ed. Paideia, București, 1999.
177. Campus, Eliza, *Din politica externă a României 1913-1947*, Ed. Politică, București, 1980.

178. Cebuc, A., *Din istoria transportului de călători din România, București, 1967.*
179. Chirot, D., *Schimbarea socială într-o societate periferică. Formarea unei colonii balcanice*, Editura Corint, București, 2002.
180. Ciomac, Ion L.; Popa-Necșa, Valeriu; *Munții Apuseni. Cercetări asupra stărilor economice din Munții Apuseni*, București, 1936.
181. Cimponeriu, Ecaterina, *Dezvoltarea industriei metalurgice din Transilvania după unirea cu România (1919-1939)*, „Studii. Revistă de istorie”, 1968, XXI, nr. 6.
182. Cliveti, Gheorghe, *Liberalismul românesc. Eseu istoriografic*, Editura Fundației „AXIS”, Colecția Universitaria 3, Iași, 1996.
183. *Codul general al industriei cuprinzând legi industriale, miniere, muncitorești. Ghid practic al meseriașului. Cu o prefață de ing. Petrescu, Cezar*, București, 1938.
184. Comisia Recensământului General al Populației, Publicația Direcției Recensământului general al populației din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, *Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România cuprinzând rezultatele recensământului general al populației din 29 decembrie 1930*, București, 1932.
185. *Conjunctura economiei românești*”, București, an. I (1936), nr. 1-2.
186. Constantinescu, Mitiță, *Politică economică aplicată*, vol. III, Producție. Muncă. Comerț. Credit, Editura „Tiparul Românesc” S.A.R., București, 1943.
187. Coordonator acad. Constantinescu, N.N., *Istoria economică a României. De la începuturi până la cel de-al doilea război mondial*, Editura Economică, București, 1997.
188. N.N. Constantinescu și V. Axenciuc, *Capitalismul monopolist în România*, București, Ed. Politică, 1962.
189. *Contribuțiuni la problema materiilor prime în România*, Vol. I, *Problema lemnului în România. Valorificarea chimică a lemnului*, București, 1939.
190. Crouzet, François, *Histoire de l'économie européenne 1000-2000*, Albin Michel, Paris, 1982.
191. Csucsujă, Ștefan; Báthory, Ludovic; Iancu, Gheorghe; Știrban, Marcel; *Dezvoltarea întreprinderilor metalurgice din Transilvania (1919-1940)*, Editura Studium, Cluj-Napoca, 2003.
192. D.A.D. nr.114 din 25 iunie 1924, în lucrarea Scurtu, Ioan *Istoria Partidului Național-Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994.
193. Dumitrescu, Ștefan I., *Evoluția politicii românești de schimb și plăți cu străinătatea*, București, 1935.
194. *Enciclopedia României*, vol. I, III.
195. Ene, Ernest, *Despre statul țărănesc*, București, 1932.
196. Federico, Giovanni, *Feeding the World. An Economic History of Agriculture, 1800-2000*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2005.
197. Florescu, G.G., *Navigația în Marea Neagră pe strâmtori și pe Dunăre. Contribuții la studiul dreptului riveranilor*, București, 1975.
198. Gabrea, Iosif, *Școala românească. Structura și politica ei 1921-1933*, București, 1934.
199. Georgescu, Constantin C., *Legea pentru unificarea contribuțiilor directe din 1923*, București, 1923.
200. Georgescu, D.C., *Populația satelor românești*, în „Sociologie românească”, an II (1937), nr. 2-3, februarie-martie.
201. Dr. Georgescu, Mitu, *Populația în viața economică a României*, în „Enciclopedia României”, vol. III, 1938.
202. Georgescu-Roegen, Nicholas, *Economia României - Economie națională, economie agrară, demografie*, Ed. Expert, București, 1997.
203. Golopenția, Anton, *Recensământul românesc din 1930 văzut de statisticieni germani în Recensământul României din 1941. Lămurirea opiniei publice. Proclamații și apeluri. Studii, articole, reportaje, umor. Insigne, medalii, afișe*, București, 1941.

204. *Idem*, *Gradul de modernizare al regiunilor rurale ale României*, în „Sociologie românească”, an IV (1939), nr. 4-6, aprilie-iunie.
205. Prof. Gusti, D., *Însemnătatea socială și politică a Recensământului*, în *Recensământul populației. Principii și directive expuse delegațiilor regionali, județeni și municipali la conferința din 27 și 28 octombrie 1930*, Editura Direcțiunii Recensământului General al Populației, București, 1930.
206. Harperin, Jean, *Les problèmes économiques et financières dans l'Europe du XIX-ème siècle. Interpretation historique*, Milano, 1964.
207. Hitchins, Keith, *Romania 1866-1947*, Editura Humanitas, București, 1996.
208. Iancu, Gheorghe; Csucusja, Ștefan; Báthory, Ludovic; Știrban, Marcel; *Dezvoltarea întreprinderilor metalurgice din Transilvania (1919-1940)*, Editura Studium, Cluj-Napoca, 2003.
209. Institut Central de Statistique, *Bréviaire statistique de la Roumanie*, 1940, Bucarest, 1940.
210. Ionescu, Toader, *Istoria gândirii economice din România*, Editura Economică, 1996, p.215.
211. *Istoria Românilor*, vol. VIII, Ed. Enciclopedică, București, 2003.
212. Ivanciu, Nicolae, *Confruntări în gândirea economică privind evoluția economiei românești în Doctrina economică contemporană*, București, 1995.
213. *Idem*, *Opinii cu privire la gândirea economică burgheză din România interbelică. Problematică și caracteristici*, în „Lupta de clasă”, XLVIII, 1968.
214. Prof. Jornescu, C., *Alimentația poporului român și producția agricolă a țării*, în „Analele economice și statistice”, București, an XXII (1939), nr. 7-12, iulie-decembrie.
215. Lect.univ.dr. Josan, Andrei, *Economia României interbelice în context european*, Academia de Studii Economice din București, Editura ASE, București, 2004.
216. Kirk, Dudley, *Europa's Population in the Interwar Years*, League of Nations, 1946.
217. Lampe, John R.; Jackson, Marvin R., *Balkan Economic History, 1550-1950. From Imperial Borderlands to Developing Nations*, Indiana University Press, Bloomington, 1982.
218. Leon, Gh. N., *Economia politică și politica economică*. București, 1944.
219. Lovinescu, Eugen, *Istoria civilizației române moderne*.
220. Madgearu, Virgil, *Agrarism, capitalism, imperialism*, Ed. Dacia, 1999.
221. *Idem*, *Curs de economie politică*, Craiova, 1944.
222. *Idem*, *Drumul echilibrului financiar*, București, 1932 ; *Doctrina țărănistă*, în *Doctrinile partidelor politice*, Editura Garamond, 1992.
223. *Idem*, *Evoluția economiei românești după primul război mondial*, București, 1996.
224. *Idem*, *Țărănismul. Partide politice și clase sociale. Clasele sociale în politica de după război. Țărănimea ca factor politic. Concepția socială a țărănismului. Structura Partidului Țărănesc. Tactica – un program*, București.
225. Maddison, Angus, *Monitoring the World Economy 1820-1992*, Development Centre of the OECD, Paris, 1995.
226. Manoilescu, Mihail, *Doctrinile și teoriile noastre în lumina criticii*, în AES, XX, 1937.
227. *Idem*, *Dictatul de la Viena. Memorii. Iulie – august 1940*, Ed. Enciclopedică, București, 1991.
228. *Idem*, *Forțele naționale productive și comerțul exterior. Teoria protecționismului și a schimbului internațional*, București, 1986.
229. *Idem*, *Politica producției naționale*, Editat și tipărit de Cultura Națională, București, 1923.
230. *Idem*, *Productivitatea și rentabilitatea în economia românească*, În: „Buletinul Institutului Economic Român”, 1941.
231. *Idem*, *Rostul și destinul burgheziei românești*, republicată de Editura Albatros, 2002.
232. Director Dr. Manuilă, Sabin, *Analele Institutului Statistic al României*, vol.I, București, 1942.
233. *Idem*, *Considerații asupra prezentării grafice a etnografiei României*, în *Analele Academiei Române*, Memoriile Secțiunii Istorice, seria III, tom. XXI, 1939.

234. *Idem, Evoluția demografică a orașelor și minorităților etnice din Trasilvania*, București, 1926.
235. *Idem, Istorie și demografie*, Fundația Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane. Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1995.
236. *Idem, Rolul statisticii în organizarea statului modern (Conferință rostită la inaugurarea Institutului de Statistică, Actuarial și Calcul de pe lângă Universitatea din București, în ziua de 24 Noemvrie 1941*, în *Analele Institutului Statistic Român*, vol.I, București, 1942.
237. *Idem, Structure et évolution de la population rurale*, în *La vie rurale en Roumanie*, Bucarest, 1940.
238. *Idem, Știința de carte a populației României. Note preliminare duopă datele recensământului general al populației din 1930*, Extras din Arhiva pentru Știința și Reforma Socială, Anul XIV, 1936, II (Omagiu profesorului D. Gusti), Institutul Social Român, București, 1936.
239. Dr. Manuilă, Sabin, și Georgescu, D.C., *Populația României*, București, 1937.
240. *Idem, Populația României*, în *Enciclopedia României*, I, București, 1938.
241. Measnicov, I., *Aspecte statistice ale agriculturii românești*, în „Analele economice și statistice”, București, an. XXIII (1940), nr.10-12, octombrie-decembrie.
242. *Idem, Mortalitatea populației rurale românești în „Sociologie românească”*, an II (1937), nr. 4, aprilie.
243. Mihăilescu, Vintilă, *Blocul carpatic românesc (cu prilejul unei hărți istorice: harta etnică a României după recensământul românesc din 1930)*, Extras din *Buletinul Societății Regale Române de Geografie*, anul LX, 1941, M.O., Imprimeria Națională, București, 1942.
244. Mihalache, Ion, *Rolul statului în cooperare*, în *Independența economică*, nr. 7,8,9/1924.
245. Moga, I., *Siebenbürgen in dem Wirtschaftsorganismus des Rumänischen Bodens*, Bukarest, 1940.
246. Moore Jr., Barrington, *Social Origins of Dictatorship and Democracy: Lord and Peasant in the Making of the Modern World*, Beacon Press, Boston, 1967.
247. Morariu, Tiberiu, „Maghiarizarea orașelor din Trasilvania”, în *Buletin eugenic și biopolitic*, 14, nr. 3-4, 1934.
248. Motru, C.R., *Scrieri politice (republicat)*, Ed. Nemira, 1998.
249. Mureșan, Maria, *Economie, instituții și integrare europeană*, Editura ASE, București, 2007.
250. Murgescu, Bogdan, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Historia, Ed. Polirom, 2010.
251. Mușat, Mircea, Ardeleanu, Ion, *Viața politică în România 1908-1921*.
252. Neagu, Cornelia, *Guvernul liberal I.C.Brătianu (1918-1919). Politica internă*, Iași, Ed. Camri.
253. Nedelea, Marian, *Compendiu de curente și personalități politice*, Editura Niculescu S.R.L., București, 1994.
254. Niculae, Vasile, Ilincioiu, Ion, Neagoe, Stelian, *Doctrina țărănistă în România*, Ed. Noua Alternativă, București, 1994.
255. Niri, I., *Istoricul unui tratat înrobitor. Tratatul economic româno-german din 23 martie 1939*, București. 1972.
256. Oroian, Maria, *Doctrina economică a țărănismului în România*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2005.
257. *Organizația PNȚ din Jud. Romanati, Lupta pentru democratizarea partidului*, București, Ed. Tipografia modernă, 1931.
258. Ornea, Z., *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980.
259. Pădurean, Corneliu (coord.), Bolovan, Sorina Paula, Bolovan, Ioan, *Trasilvania în secolele XIX-XX. Studii de demografie istorică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005.

260. Păun, Nicolae, *Aspecte ale problemei capitalului străin în industria petrolului din România înainte și după legea minelor din 1924*. În: „Studia U.B.B. hist.”, 1980, 2.
261. *Idem, Stat și economie*, Ed. Interferențe, Cluj-Napoca, 1991.
262. *Idem, Viața economică a României 1918-1948*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009.
263. *Pentru biruința țărănismului*, Iași, 1935.
264. Popa-Necșa, Valeriu; Ciomac, Ion L.; *Munții Apuseni. Cercetări asupra stărilor economice din Munții Apuseni*, București, 1936.
265. Academician Postolache, Tudorel, *Economia României – Secolul XX – noua tranziție la economia de piață: premise istorice și perspective –*, Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Editura Academiei Române, București, 1991.
266. *Principiile, programul și statutul P.N.Ț. votate la Congresele extraordinare pentru ratificarea fuziunii partidelor țărănesc și național din 10 octombrie 1926*, Imprimeriile statului, București, 1926.
267. *Procesul verbal de constituire a Partidului Țărănesc*.
268. *Programul Patidului Național-Țărănesc*, în Aurora, VI, nr. 1481 din 13 octombrie 1926, în Ioan Scurtu, *Istoria Partidului National-Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994.
269. *Proiectul de program și statutul Partidului Țărănesc*, Imprimeriile Statului, București, 1922.
270. *Raportul Consiliului de Administrație al B.N.R. pe anul 1932*, București, 1933.
271. *Recensământul general al populației României din 1930*, București, 1938.
272. *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. IV, vol. IX, X, București, 1939.
273. Reithinger, A., *La visage économique de l'Europe*, Paris, Payot, 1937.
274. Rouček, Joseph S., *Central Eastern Europe. Crucible of World Wars*, New York, Pretice Hall, Inc., 1846.
275. Saizu, Ioan, *Dimensiunile economicești financiare ale activității lui Nicolae Titulescu*, în vol. *Titulescu și stragegia păcii*, Iași, 1982.
276. *Idem, Modernizarea României contemporane (Perioada interbelică) – Pas și impas –* Editura Academiei Române, București, 1991.
277. *Idem, Politica economică a României între 1922 și 1928*, București, 1981.
278. Saizu, I.; Tacu, Al.; *Europa economică interbelică*, Institutul European, Iași, 1997.
279. Scurtu, Ioan, *Istoria Partidului National-Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994.
280. *Idem, Din viața politică a României (1926-1947). Studiu critic privind Istoria Partidului Național Țărănesc*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, Ed. a II-a, 1994.
281. Prof.univ.dr. Scurtu, Ioan, coordonator; dr. Otu, Petre secretar, *Istoria românilor, vol. VIII, România întregită (1919-1940)*, Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologice, Editura Enciclopedică, București, 2003.
282. Scutaru, Ion, *Statul țărănesc din punct de vedere economic și politic*, București, 1935.
283. *Statistica societăților anonime din România pe anul 1939*”, vol. 21, București, 1940.
284. Suci, Petre, *Poporația Ardealului și simțul realităților social-economice*, Editura Revistei „Societatea de mâine”, Cluj, 1925.
285. *Idem, „Problema orașelor ardelene”*, în *Probleme ardelene*, Cluj, 1924.
286. Svenilson, Ingvar, *Growth and Stagnation in the European Economy*, United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, 1954.
287. Șandru, D., *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” (Supliment II), Editura Academiei Republicii Socialiste România, Iași, 1980.
288. Știrban, Marcel, *Din istoria României 1919-1921. Probleme ale vieții politice, economice și sociale*, Cluj-Napoca, 1987.
289. *Idem, Istoria contemporană a României*, Ed. Accent, 2001.

290. *Idem, Politica externă a României în perioada interbelică*, Cluj-Napoca, 1993.
291. Știrban, Marcel; Florea, Călin, *Doctrinile și partidele politice*, Tg. Mureș, Ed. Dimitrie Cantemir, 2003.
292. Știrban, M. ; Vesa, V. ; Păun, N. ; Pușcaș, V. ; *Istoria contemporană a României. Texte social-economice și politice*, Caiet de seminar, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, 1989.
293. Știrban, Marcel; Iancu, Gheorghe; Csucsujă, Ștefan; Báthory, Ludovic; *Dezvoltarea întreprinderilor metalurgice din Transilvania (1919-1940)*, Editura Studium, Cluj-Napoca, 2003.
294. Tăslăuanu, O.C., *Producția. Un program economic. Epoca guvernului Averescu. 1920*, Cluj.
295. Turdeanu, L.I., *Avuția publică în România*, București, 1930.
296. Vechiu, Camelia, *Opțiunile de politică economică externă ale principalelor partide politice din România în perioada interbelică*, Pitești, Ed. Independența Economică, 2004.
297. Zeletin, Ștefan, *Burghezia română. Originea și rolul ei istoric*, Ed. Națională, București
298. *Idem, Neoliberalismul*, București, Editura Scripta, 1992.
299. Wolf, Robert Lee, *The Balkans in Our Time*, Cambridge, Harvard University, 1956.
300. http://en.wikipedia.org/wiki/Wall_Street_Crash_of_1929.